

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ ПО ЦИВІЛЬНИМ СПРАВАМ

*Микуляк Ю.П.,
студентка 5-го курсу
Ужгородського національного університету*

Судовий контроль - специфічний вид контролю в сфері державного управління. Особливість цього контролю полягає в тому, що він здійснюється не систематично, не повсякденно, як, наприклад, контроль з боку спеціалізованих контролюючих органів або прокурорський нагляд за законністю в державному управлінні, а одноразово при розгляді справ (адміністративних, цивільних, кримінальних).

Судовий контроль – це комплексне правове явище, яке відображає як основні риси судової влади, так і ознаки юрисдикційної діяльності органів держави.

Судовий контроль за виконанням судових рішень здійснюється за допомогою розгляду та вирішення справ за скаргами на рішення, дії чи бездіяльність органів та посадових осіб державної виконавчої служби.

У наукових колах дослідженню даного питання присвячені праці видатних українських вчених-юристів, таких як Харитонов О.О., Фурса С.Я., Чанишева Г.І., Стефанчук Р.О., Угриновська О.І., Битяк Ю.П., Гаращук В.М., Дьяченко О.В., Авер'янов В.Б., Білоусов Ю.В., Червоний Ю.С., Щербак С., А.Авакяна, Г.Ткачової, В.Кузнєцова, А.Авторової, В.Тісногуз, С.Новосельцева, Н.Вареник, Д.Притики та інші.

Згідно зі ст. 383 ЦПК сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду зі скаргою, якщо вважають, що рішенням,

дією чи бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до Цивільного процесуального кодексу, порушено їх права чи свободи. До змін, внесених до ЦПК України у 2010 р. замість слова «сторони» вживалося «учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій», звідки виникала певна юридична колізія так як аналізуючи норми Закону України «Про виконавче провадження» правом на оскарження дій, бездіяльності чи рішень державного виконавця наділялися усі учасники виконавчого провадження: сторони, представники сторін, експерти, спеціалісти, перекладачі, поняті, працівники органів внутрішніх справ, представники органів опіки і піклування, інших органів і установ, що відповідно до Закону можуть залучатися до проведення виконавчих дій державним виконавцем у необхідних випадках. Із внесенням відповідних змін, урегулювавши дане питання заміною «учасники виконавчого провадження та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій» на «сторони» та аналізуючи положення ст. 8 Закону України «Про виконавче провадження» слідує, що сторонами у виконавчому провадженні є стягувач і боржник.

Відповідно до ч.2 ст. 8 Закону України «Про виконавче провадження» стягувачем є фізична або юридична особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ. Боржником є фізична або юридична особа, визначена виконавчим документом.

За виконавчим документом про стягнення в дохід держави коштів або про вчинення інших дій на користь чи в інтересах держави від її імені виступає орган, за позовом якого судом винесено відповідне рішення, або орган державної влади (крім суду), який відповідно до закону прийняв таке рішення. За іншими виконавчими документами про стягнення в дохід держави коштів або про вчинення інших дій на користь чи в інтересах держави від її імені виступають органи державної податкової служби [7].

Право на звернення до суду зі скаргою передбачається у ст. 383 ЦПК, що полягає у наданні учасникам виконавчого провадження та іншим заінтересованим особам права на звернення до суду зі специфічною заявою — скаргою на юридично значущі вчинки спеціально уповноваженої посадової особи — державного службовця на примушування до виконання судових рішень. Отже, скарга на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи

державної виконавчої служби подається до місцевого загального суду як суду першої інстанції.

Предмет оскарження визначають процесуальні рішення, дія або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи

державної виконавчої служби під час виконання судового рішення, яким порушено їх права чи свободи [8].

Предметом оскарження виступають рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби виконання судових рішень у цивільних справах. Відповідно до ст. 85 Закону України «Про виконавче провадження» до судової юрисдикції відносяться справи за скаргами на будь-які рішення, дії чи бездіяльність державних виконавців, незалежно від того, що є підставою виконання. У цьому випадку слід керуватися положеннями ст. 15 ЦПК щодо цивільної юрисдикції суду. Отже, не належать до цивільної юрисдикції суду справи щодо контролю за виконанням рішень господарських та адміністративних судів, оскільки щодо них встановлений інший порядок судового вирішення.

Суд під час розгляду скарги має перевірити, чи дотримано державним виконавцем вимог чинного законодавства, чи вчинено їх відповідно до ухваленого судового рішення, чи є такі дії своєчасними та доцільними, чи вичерпано всіх передбачених законом можливостей задля забезпечення належного виконання такого рішення, чи досягнуто мети, задля якої таке судове рішення ухвалене, чи дотримано правил щодо черговості задоволення вимог стягувачів тощо.

Держава, яка, як відомо, не обмежується лише фіксуванням прав, а переносить вагу на засоби їх здійснення, гарантує реалізацію безспірних прав, які витікають із судового рішення. Цій меті слугує передбачена державою система процесуальних засобів, які застосовуються для реалізації судових рішень після їх ухвалення.

Обов'язковість рішень проявляється в можливості їх втілення в життя, можливості їх реалізації.

Реалізація рішень можлива декількома шляхами.

Зокрема, реалізація судових рішень можлива шляхом їх добровільного виконання. Останнє може полягати у активній поведінці суб'єкта або в утриманні від вчинення певних дій (бездіяльності). Такий спосіб реалізації судових рішень є найкращим і найбільш безболісним. При виконанні рішень в добровільному порядку мають місце матеріально-правові відносини, які ґрунтуються на рішенні суду і волевиявленні суб'єктів виконати його добровільно. Вони розвиваються поза процесуальною формою та поза контролем суду та інших контролюючих органів.

Іншою формою реалізації судових рішень виступає примусове виконання, яке застосовується в тому випадку, якщо зобов'язаний суб'єкт ухиляється від добровільного виконання рішення.

Як зазначає Ю.І. Гринько, мета судочинства буде досягнута лише тоді, коли судове рішення буде виконано, причому виконання буде вчинено у строгій відповідності з законом і змістом рішення. В

свою чергу Д. Притика вказує, що «ефективність діяльності судової системи визначається за умови, коли рішення суду виконане».

Роль суду у забезпеченні принципу обов'язковості судових рішень є досить важливою та багатоаспектною.

Безпосередньо це пов'язано з тим, що судові рішення, яке набрало законної сили, є обов'язковим як для суду, який його постановив, так і для інших судів. У першому випадку уже з моменту проголошення рішення судом, останній не має права його відмінити чи змінити, не може вносити будь-які зміни, які роблять рішення іншим по суті, не може змінювати наведене викладення обставин та мотивів.

Обов'язковість судового рішення для інших судів законодавчо закріплена у процесуальних нормах відповідних кодексів.

Виконання судових рішень – один з основних критеріїв, за яким громадяни оцінюють спроможність, ефективність і чесність влади. Це безумовне завдання держави, яке має виконуватися без будь-яких компромісів[9].

Виконання рішення суду є невід'ємною частиною права на справедливий суд. Правосуддя визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення у правах. Судове рішення за своєю суттю охороняє права, свободи та законні інтереси громадян і є завершальною стадією судового провадження. Виконання судового рішення втілює норми законів у життя, сприяє зміцненню їх авторитету.

З підпорядкуванням Державної виконавчої служби органам юстиції судова система не наділена функцією контролю за завершальною стадією судового процесу. Виконання рішень, які приймають суди, покладено на державну виконавчу службу.

Стадія виконавчого провадження не є обов'язковою стадією цивільного процесу, оскільки відповідач (боржник) може виконати рішення суду добровільно, і відповідно позивач (стягувач) не матиме потреби звертатися до органів державної виконавчої служби з вимогою про примусове виконання рішення суду [9]. Крім того, рішення суду, яке ухвалюється за результатами розгляду позову про визнання, саме по собі констатує наявність чи відсутність певних правовідносин, і захист порушеного права здійснюється цим судовим рішенням (наприклад, рішення суду про визнання авторства на твір, про визнання шлюбу недійсним тощо).

Судовий контроль за виконанням судових рішень є засобом зміцнення законності, умовою, яка забезпечує виконання завдань судочинства, ефективною гарантією досягнення завдань судового виконання [12, 356].

У порядку цивільного судочинства скарги на рішення, дії та бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС

підлягають розгляду, якщо підлягає виконанню рішення суду загальної юрисдикції, ухвалене відповідно до ЦПК (стаття 383 ЦПК).

У порядку цивільного судочинства і відповідно до згаданого розділу ЦПК до судів мають оскаржуватися й дії та бездіяльність органів ДВС під час виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу та інших третейських судів, якщо виконавчі документи на примусове виконання таких рішень видано судами цивільної юрисдикції [3].

Про подання скарги суд повідомляє відповідний відділ державної виконавчої служби не пізніше наступного дня після прийняття її судом.

Джерела:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України від 28 червня 1996 р. // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. // ВВР України. – 1998. – № 13.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. // ВВР України. – 2004. – № 1618-IV.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. // ВВР України. – 2005. – № 2747-IV.
5. Закон України від 07 липня 2010 р. «Про судоустрій і статус суддів» // ВВР України. – 2010. – № 2453-VI
6. Закон України від 24 березня 1998 р. «Про державну виконавчу службу» // ВВР України. – 1998. – № 202/98-ВР
7. Закон України від 21 квітня 1999 р. «Про виконавче провадження» // ВВР України. – 1999. – № 606-XIV
8. Клинова Е.В. Проявление незаконной силы судебного решения: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.15 / Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. – М., 2004. – 28 с.
9. Морозова И.Б., Семин С.А. Роль суда в исполнительном производстве // Законодательство. – 2001. – № 1. – С. 57 – 62.
10. Фурса С. Принципи організації та діяльності державної виконавчої служби // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – №8. – С. 81
11. Щербак С. Виконавче провадження як одна з правозахисних функцій держави // Право України. - 2002. - №11. - С. 86 - 90.
12. Щербак С.В. Виконавче провадження в Україні: Навч. посіб. – К.: Атіка, 2002. – 480 с

Науковий керівник – доц. Менджул М.В.